

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Ticarət və İnkişaf Bankı haqqında məlumat

Bank haqqında ümumi məlumat. İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (ECO) Ticarət və İnkişaf Bankının yaradılması təşəbbüsü təşkilatı təsis edən ölkələr tərəfindən (Türkiyə, İran, Pakistan) irəli sürülmüşdür. Bankın yaradılması haqqında müqavilə ECO-nun 1995-ci il 15 mart tarixində İslamabadda keçirilmiş ECO-nun üzv ölkələrinin dövlət başçılarından 3-cü zirvə görüşü zamanı Türkiyə, İran və Pakistan tərəfindən imzalanmışdır. 2005-ci il 3 avqust tarixində təsisçi ölkələr tərəfindən Bankın yaradılması haqqında [Maddələr Sazişi](#)¹ (nizamnaməsi) ratifikasiya edilmişdir. 2007-ci ilin iyul ayında Bankın baş qərargahı haqqında razılıq Türkiyə Respublikası tərəfindən təsdiqlənərək, Bankın yaradılması ilə bağlı prosedurlar başa çatdırılmışdır. Qərargahı İstanbulda yerləşən Bank 2008-ci ilin dekabr ayından fəaliyyətə başlamışdır. Həmçinin İranın paytaxtı Tehran şəhərində və Pakistanın Kəraçi şəhərində Bankın nümayəndəlikləri təsis olunmuşdur.

Bankın əsas məqsədi ECO ölkələrinin daxili regional ticarətini genişləndirmək və iqtisadi inkişafını sürətləndirmək üçün maliyyə vəsaitlərinin təşkil və təmin olunmasıdır.

Bankın üzvləri. Bankın üzvləri ECO-ya üzv ölkələrin hökumətləri və hər bir üzv ölkənin bank və digər maliyyə institutları (müvafiq ölkənin hökuməti tərəfindən təsdiqləndikdən sonra) ola bilərlər. Bankın 6 üzvü (Türkiyə, İran, Pakistan, Azərbaycan, Əfqanıstan, Qırğız Respublikası) var.

Bankın strukturu. Bankın strukturu Rəhbərlər Şurası, Direktorlar Şurası, Prezident, vitse-prezidentlər, auditorlar, müfəttişlər və digər işçi bölmələrdən ibarətdir.

Bankın ali orqanı olan [Rəhbərlər Şurasına](#)² üzv ölkələrin hər biri tərəfindən bir rəhbər və bir alternativ rəhbər təyin edilir. Üzv dövlətlərin bank və digər maliyyə qurumları ilə həmin ölkənin təyin etdiyi rəhbər tərəfindən təmsil olunur. Şura illik toplantılar keçirir. Rəhbərlər Şurası Bankın nizamnamə kapitalının azaldılması və ya artırılması haqqında, digər beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın qurulmasına dair razılaşmalar haqqında qərarlar verir, yeni üzvləri qəbul edir və bununla bağlı şərtləri müəyyənləşdirir, Bankın Prezidentini seçir və s.

[Direktorlar Şurası](#)³ üç illik müddətə təyin olunan, maksimum altı direktor və altı alternativ direktordan ibarətdir. ECO-nun hər təsisçi ölkəsi Şuraya bir direktor və bir alternativ direktor təyin edir. Digər üzv ölkələr yalnız 15% səhm kapitalına malik olduqları halda bir direktor və bir alternativ direktor təyin etmək hüququ qazanırlar. Əgər hər hansı bir yeni üzvün səhmi 15%-dən aşağı olarsa o, səhmi 15%-dən az olan digər bir üzvlə birləşərək Direktorlar Şurasında təmsil olunurlar.

Direktorlar Şurası ildə 6 dəfədən az olmayaraq iclaslara toplanmalıdır. Şura Bankın əməliyyatlarına görə məsuliyyət daşıyır və bu çərçivədə Rəhbərlər Şurası tərəfindən müəyyən olunmuş ümumi istiqamətlərə uyğun Bankın fəaliyyəti ilə bağlı qərarlar verir, Rəhbərlər Şurasının illik toplantıları zamanı təsdiqlənəcək maliyyə ili üzrə hesabları təqdim edir, Bankın büdcəsini təsdiqləyir və s.

Rəhbərlər və Direktorlar Şuralarında qoyulan bütün məsələlər səsvermə yolu ilə ən azı 85% səs çoxluğu ilə həll olunur. Bir səs bir səhmə bərabərdir.

Bankın Prezidenti Rəhbərlər Şurası tərəfindən təyin olunur (ilk Prezident 5 il, sonrakı Prezidentlər 4 illik dövr üçün). Prezident, vəzifəsində olduğu müddətdə, rəhbər, direktor və ya onların alternativləri vəzifələrini tuta bilməz. 2023-2027-ci illərdə Bankın Prezidenti vəzifəsini İrandan olan cənab Məhəmməd Həşim Botşekan icra edəcək.

Bank Prezidentinin təqdimatı əsasında Rəhbərlər Şurası ən azı üç vitse-prezident təyin edir. Onlardan hər biri ECO-nun təsisçi ölkələrini təmsil etməlidirlər.

¹ <https://www.etdb.org/Content/WhoWeAre/ArticlesOfAgreement.aspx>

² <https://www.etdb.org/Content/WhoWeAre/BoardOfGovernors.aspx>

³ <https://www.etdb.org/Content/WhoWeAre/BoardOfDirectors.aspx>

Bankın yeni nümayəndəliklərinin açılması Direktorlar Şurası 85% səs çoxluğu ilə qəbul edilir. Təkliflə bağlı 85% səs çoxluğu yığılmayıb, 51% səs çoxluğu əldə olunarsa, belə təklif baxılması üçün Rəhbərlik Şurasına təqdim olunur və burada qərar sadə səs çoxluğu ilə verilir.

Bankın nizamnamə kapitalı. Bankın hesablama vahidi ECO Unit (EU) adlanır. Bir EU Beynəlxalq Valyuta Fondunun bir Xüsusi Borcalma Hüququna (SDR) ekvivalentdir. Bankın nizamnamə kapitalı ilkin olaraq 1,0 mlrd. EU olaraq müəyyənləşdirilmiş, sonradan Əfqanıstan, Azərbaycan və Qırğız Respublikasının Banka üzvlüyə qəbul edilməsi ilə əlaqədar 89,1 mln. EU artırılaraq, 1.089,1 mln. EU-ya çatdırılmışdır. Ümumi səhmlərin sayı hər birinin nominal dəyəri 100,0 min EU olmaqla, 10891-ə bərabərdir.⁴

2024-cü il 31 dekabr tarixinə olan [maliyyə hesabatına](#)⁵ əsasən, Bankın nizamnamə kapitalına üzv ölkələr tərəfindən tam şəkildə abunəlik həyata keçirilmişdir. Abunə kapitalının 326,75 mln. EU təşkil edən hissəsi ödənilən (paid-in), qalan 762,35 mln. EU çağırıla bilən (callable) kapitaldan ibarətdir.

Təsisçi dövlətlərin (Türkiyə, İran, Pakistan) nizamnamə kapitalındakı payları hər zaman bir-birinə bərabər olmalı və Bankın səhm kapitalında çoxluq təşkil etməlidir. Həmçinin təsisçi dövlətlərin payları digər üzv ölkələrin paylarından yüksək olmalıdır. Hazırda təsisçi dövlətlərin hər biri nizamnamə kapitalında 30.6% (333,33 mln. EU), cəmi isə 91,81% (999,99 mln. EU) paya sahibdirlər. Əfqanıstan, Azərbaycan və Qırğız Respublikasının payları isə müvafiq olaraq 4,59%, 2,98% və 0,61% təşkil edir.

Bankın prosedur qaydalarına əsasən, Banka yeni üzv ölkə qəbul edildikdə, səhm kapitalında iştirakla bağlı öhdəlikləri aşağıdakı qaydada həyata keçirilməklə nizamnamə kapitalına abunəlik aparılır:

1) İlkin ödəniş: Üzv dövlət tərəfindən Bankın nizamnaməsi təsdiq edildikdən 90 gün müddətində ödənilən kapitalın (paid-in) 20%-i həcmində ödəniş köçürülməlidir;

2) Ödənilən kapitalın 80%-i isə 5 bərabər illik ödənişlərlə, ilkin ödəniş edildikdən 12 ay sonra ödənilir.

Kapital ödəmələri üzvlər tərəfindən SDR səbətinə uyğun olaraq valyutalarla həyata keçirilməlidir.

Bankın fəaliyyət istiqamətləri. Bank üzv ölkələrin kənd təsərrüfatı, enerji, nəqliyyat, informasiya texnologiyaları, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı, sənaye, xidmət və s. sahələrinin inkişafı məqsədilə həmin dövlətlərə və özəl sektora kredit verməklə maliyyə dəstəyi göstərir. Eyni zamanda Bank üzv ölkələrdə dövlət və özəl sektor sərmayələri, əməkdaşlıq və inkişaf mövzularında birgə proqramlar təşkil edir.

[2024-cü ilin sonunda](#) Bankın aktivləri 508,3 mln. EU, kredit portfeli 314,9 mln. EU təşkil etmişdir. Həmin il üzrə Bankın xalis gəlirləri 29,2 mln. EU olmuşdur.⁶

Bank tərəfindən 2008–2023-cü illərdə üzv dövlətlərdə müxtəlif əməliyyatlara 1,91 mlrd. EU məbləğində kredit ayrılmışdır.⁷

Bank həmçinin İslam İnkişaf Bankı, Asiya İnkişaf Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası kimi beynəlxalq maliyyə institutları ilə əməkdaşlıq edir. ECO-ya üzv olan Qazaxıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistanın Banka qoşulması gözlənilir.

Bank və Azərbaycan. Azərbaycan Respublikası tərəfindən Bankın nizamnaməsi 2012-ci il 28 sentyabr tarixində imzalanmış, 2013-cü il 15 fevral tarixli 557-IVQ nömrəli Qanunla təsdiq edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 3 fevral tarixli 102 nömrəli Fərmanına əsasən iqtisadiyyat naziri vəzifəsinə görə Bankın Rəhbərlik Şurasında Azərbaycan Respublikasından rəhbər, maliyyə nazirinin müavini isə alternativ rəhbər təyin edilmiş və onlara Bankda Azərbaycan Respublikasını təmsil etmək səlahiyyəti verilmişdir.

⁴ https://www.etdb.org/Content/FinancialStatements/ETDB_IFRS_December-2024.pdf

⁵ https://www.etdb.org/Content/FinancialStatements/ETDB_IFRS_December-2024.pdf

⁶ <https://www.etdb.org/Content/InvestorRelations/KeyFinancialData.aspx>

⁷ https://www.etdb.org/Content/AnnualReports/Annual_Report_2023.pdf

Azərbaycan Bankda ümumi dəyəri 32,5 mln. EU olan 325 səhmə sahibdir ki, bu ümumi səhmlərin 2,98%-ni təşkil edir. Nizamnamə kapitalının 9,75 mln. EU təşkil edən ödənilən (paid-in) hissəsi üçün ödənişlərin edilməsi ilə bağlı ölkəmizin öhdəlikləri 2013-2018-ci illərdə həyata keçirilmişdir.

2008-2023-cü illərdə Bank tərəfindən mikro, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı və ticarətin maliyyələşdirilməsi məqsədilə ölkəmizə 9,0 mln. EU məbləğində kredit ayrılmışdır.⁸ 2014-2022-ci illərdə Bank ilə TuranBank ASC arasında ümumilikdə 9,0 mln. ABŞ dolları həcmində 4 kredit sazişi imzalanmışdır.

⁸ https://www.etdb.org/Content/AnnualReports/Annual_Report_2023.pdf